

Tana, Neiden og Pasvik
vannregion

Váldohástatusat

Váldohástatusat Deanu-Njávdáma-
Báhčaveaji čáziiddikšunguovllus jagiin
2028-2033

Finnmark fylkeskommune

Finnmárkku fylkkagielda
Finmarkun fylkinkomuuni

Gullanevttohus ja oktavuodadieđut

Gullanevttohusa sáddema mearreáigi lea 30. geassemánu 2025.

Gullanevttohusat sáddejuvvojit čujuhussii postmottak@ffk.no ja merkejuvvojit «høringsinnspill til hovedutfordringer for Tana, Neiden og Pasvik vannregion 2028-2033». Gullanáššegirjjit ja eará barggu guoskkahahtti informašuvdna gávdnojit [vannportalen](#)-diehtovuodu guvllolaš siidduin.

Jos bohtet gažaldagat, sáhttibehtet váldit oktavuoda čáziiddikšunrávvejeaddjái: mikkel.kvernstuen@ffk.no.

Sisdoallu

Sisdoallu	3
1. Láidehus.....	4
2. Čáziiddikšunguvllu birra dilli	5
2.1 Vann-nett-diehtovuoddu diehto- ja datavuodđu.....	6
2.2 Čáziiddikšunguvllu čázit.....	6
2.3 Lunddolaš ekologalaš dilli	8
2.4 Ekologalaš potentiála garrasit rievdaduvvo čáhcečohkiidemiin	9
2.5 Lunddolaš ja garrasit rievdaduvvon čáhcečohkiidemiid kemijalaš dilli.....	10
2.6 Vuodđočázi kemijalaš ja mearálaš dilli.....	12
3 Doaibmabijuid ja birasmihttomeriid dilli plánaáigodagas 2022–2027	12
3.1. Doaibmabijuid ollašuttima dilli	12
3.2 Birasmihttomeriid olaheami dáláš dilli	1
3.3 Birrasa dili rievdadusat ovddit plánaáigodaga manjá	1
4 Čáziiddikšunguvlui čuoheci váikkuhusat.....	4
4.1 Gáiddusfievruseapmi	6
4.2 Vierisšlájat ja dávddat	6
4.3 Čáhcefápmu.....	11
4.3.1 Earát čázádatdoaibmabijut	11
4.4 Turisma ja áhpásmuhttinávkkástallan	13
4.5 Eará dahje dovdameahhttun.....	13
4.6 Johtalus.....	1
4.7 Duolvačáhci	4
4.8 Urbánan šaddan	4
4.9 Industriija.....	5
4.10 Eanadoallu	5
4.11 Earát váikkuhusat.....	5
4.11.1 Plastihkkanuoskkat	6
4.11.2 Dálkkádatnuppástusat	6
5 Servodaga gárggiideapmi ja plánejuvvon doaibmabijut, mat sáhttet váikkuhit čáhcebirrasii.....	10
5 Mielddus	11

1. Láidehus

Dán váldohástalusaidd guoskkahahtti áššegirjjis lea ođasmahttojuvvon oppalaš govva birra dilis ja olbmo váikkuhusain čáhcebirrasii Deanu-Njávdáma-Báhčaveaji čáziiddikšunguovllus. Áššegirjjis govviduvvo maiddá doaimmabijuid ollašuhttima ja mearriduvvon birasmihttomeriid olaheami dili plánaáigodagas 2022–2027.

[Vann-nett](#) lea diehtovuodđu, mii informere čáhceásahusa guoskkahahtti barggus Norggas. Doppe gávdno diehtu birra dilis, váikkuhusain, birasmihttomeriin ja plánejuvvon doaimmabijuin našuvnnalaš, guvllolaš ja báikkálaš dásis.

Áddehallan das, mat lea deháleamos hástalusat ja ovddidaniešvuodát čáhcebirrasis, addá buorre vuoddu ovttasbargui boahttevuohtii ja čáziiddikšunplána ja dan doaimmabidjoprográmma ođasmahttimii plánaáigodahkii 2028–2033.

Informašuvdna báikkálaš čázádatguovlodásis

Márggaide báikkálaš čázádatguovlluide leat gárvvistuvvon iežas váldohástalusat. Dat gávdnojit [vannportalen](#) :a guvllolaš siidduin.

Sániid čilgehusat

Čáziiddikšunbarggus geavahuvvon sániid ja dajaldagaid čilgehusat leat plánaprográmma mielddusin ja [vannportalen-diehtovuoddu](#).

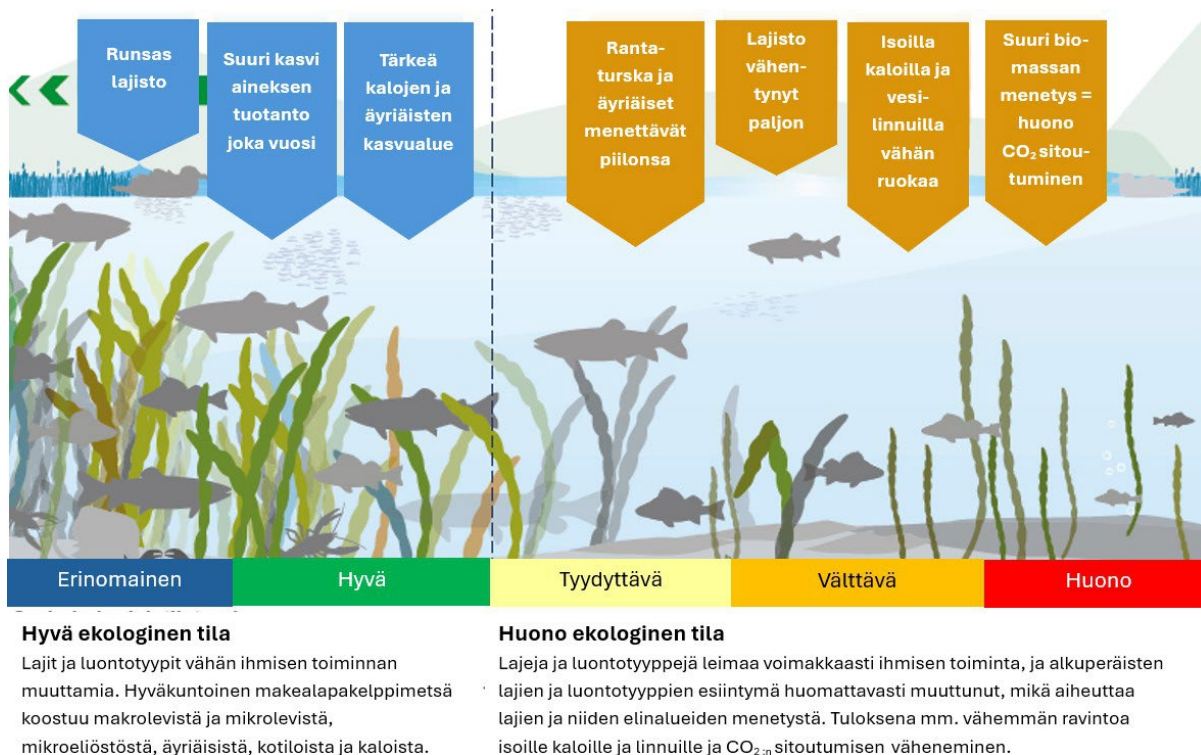
Sávvat earenoamážit vástádusaid čuovvovaš gažaldagaide váldohástalusaidd gullamis:

- Leatgo birra dilli ja váikkuhusat govvejuvvon rivttes láhkai?
- Leago sektoreiseválddiin data dahje báikkálaš/vásáhusa mielde boahtán diehtu, mii veahkehivččii govvet birra dili ja váikkuhusaidd buorebut?

Gullanevttohusat eai galgga laktásit bajábeale gažaldagaide.

2. Čáziiddikšunguovllu birra dilli

Birrasa dilli govvida dan, mo min čázit vedjet. Birrasa dillái gullet jogaid, jávrriid, riddočáziid ja vuođđočázi ekologalaš ja kemiijalaš dilli. Čáhcečohkiideami ekologalaš dili árvvoštallojuvvo čáhcealániid, šattuid ja daid eallinguovlluid dili vuođu. Dat muitala vejolašvuođas seailuhit buorre ja bures doaibmi ekosystema. Ekologalaš dilli juhkkajuovvo viđa dilleluohkkái earenoamáš dilis fuones dillái (govva 1). Kemiijalaš dili árvvoštallojuvvo vahátlamos birasmirkodoaluid vuođu buorin dahje fuotnin. Vuođđočázi árvvoštallojuvvo kemiijalaš ja mearálaš dili dáfus. Loga lasi birra dilli árvvoštallamis [Vannportalen](#)-diehtovuodus.

Govva 1: Govva čájeha ekologalaš dili vihtta dilleluohká. Ekologalaš dilli lea mihtu dása, mo olu čázis ealli ealliid ja šattuid dilli ja čázi fysihkalaš-kemiijalaš dilli leat rievdan olbmo doaimmat čuovvumuššan.

Käännös:

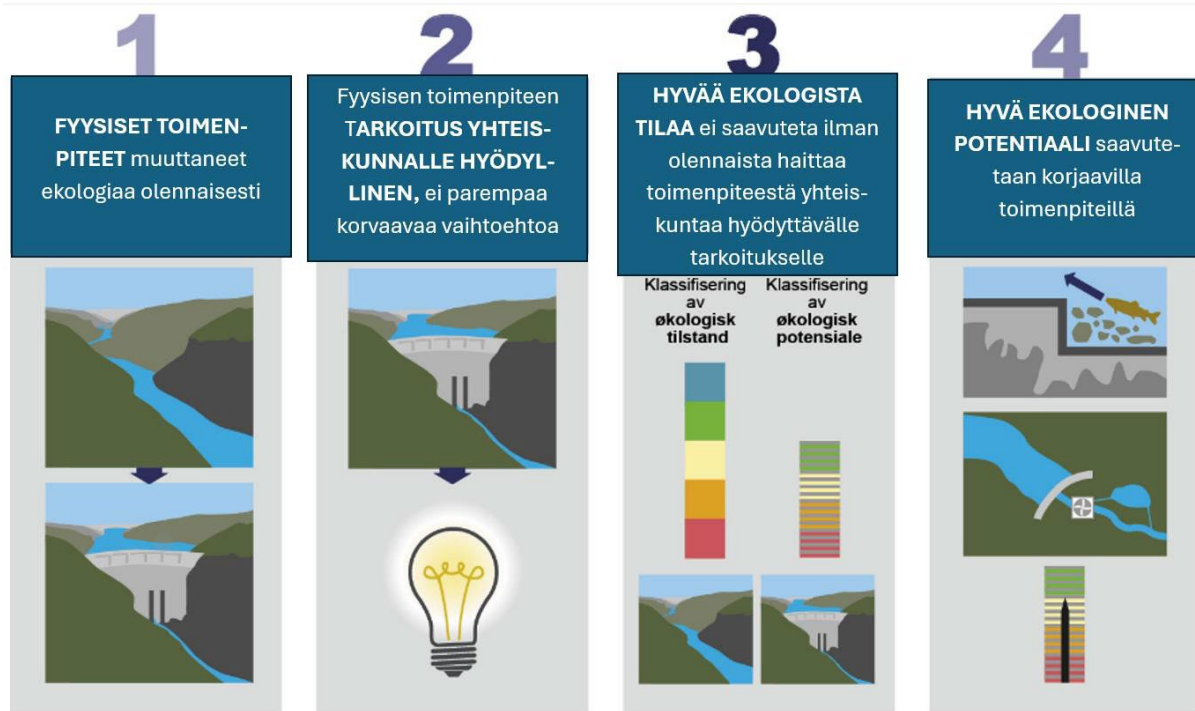
Rungas lajisto - Valljis šlájat, Suuri kasviaineksen... - Stuorra šaddoávdnasa buvttadeapmi juohke jagi, Tärkeä kalojen... - Dehálaš guliid ja reabbáealliid šaddanguovlu
Rantaturska ja... - Riddodorski ja reabbáeallit masset sin čiehkánansajiid, Lajisto vähenttntt... - Šlájat geahppánan olu, Isoilla kaloilla ja ... - Stuorra guliin ja čáhcelottiin unnán biebm, Suuri biomassan... - Stuorrabiomássa massin = heajos CO₂ čatnašuvvan

Earenoamáš – Buorre – Duđahahti – Dohkkehahti - Fuotni

Čáhceásahusa ja guvllolaš čáziiddikšunplánaid mihttomearri lea čáhcebirrasa dili suodjaleapmi headjumis, buorideapmi ja ovddežii dikšun, man mihttomearrin lea unnimustá buorre ekologalaš ja buorre kemiijalaš dilli. Čáhcečohkiideamiin, maid dilli lea fuonit go buorre, árvvoštallojuvvo, mat váikkuhusat leat heajudan dili. Mánggain čáhcečohkiideamiin gažaldagas sáhttet leat váikkuhusat, maid sáhtta figgat jávkadit, minimeret dahje eastadit vai olahit birrasa buorre dili.

Soames čáhcečohkiideamiin servodahkii ávkkálaš doaibma lea rievadan fysalaš diliid nu olu, ahte buorre ekologalaš dili birasmihhtomeriid ii leat vejolaš olahit vahágahtekeahhtá mihtilmasat

doaibmama mihttomeari. Dakkáraš doaibman sáhtá leat ovdamearkka dihtii čáhcefápmomudden, dulvesuddjemat dahje hámmandoaibman. Dáin dáhphusain dadjat, ahte čáhcečohkiideapmi lea garrasit rievdaduvvon (VoMu) ja árvoštallat birasmihttomeari dan mielde, man buorre das lea vejolaš boahit dan haga, ahte doaimma servodatlaš ávki gillá mihtilmasat (Govva 2). Jos buorre ekologalaš dili sáhtá olahit doaibmabijuin maid lea vejolaš ollašuhttit, čáhcečohkiideapmi ii meroštallojuvvo VoMu:n, muhto lunddolaš čáhcečohkiideapmin, man mihttomearrin lea buorre ekologalaš dilli. VoMu birasmihttomearrin ásahuvvo buorre ekologalaš potentiála.

Govva 2: Govva čájeha garrasit rievdaduvvon meroštallama

1 FYSALAŠ DOAIBMABIJUT rievdadan ekologijja čielgasit 2 Fysalaš doaibmabiju ULBMIL SERVODAHKII ÁVKKÁLAŠ, ii buoret buhtejeaddji molssaeaktu 3 BUORI EKOLOGALAŠ DILLI ii olat almmá mihtilmas hehttehusa doaimmas servodaga ávkin lean ulbmila 4 BUORRE EKOLOGALAŠ DILLI olahuvvo divvu doaimmaid bokte

2.1 Vann-nett-diehtovuoddu diehto- ja datavuoddu

Čáhcebirrasa váikkuhusaid ja birrasa dili diehtovuoddu galgá ovdasajis vuođđuduvvat Vann-nett-diehtovuoddui. Vann-nett-diehtovuoddu dieđut lea skáhppojuvvon sierra gálduin, dego váikkuhusanalysain, čuovvunprográmmain ja báikkálaš dieđus. Diehtu sáhtá leat mihtiduvvon, mállehuvvon dahje áššedovdiid árvoštallan diehtu, ja dan dárkilisvuohta ja luohtehahttivuohta sáhttet dan dihtii molsašuddat.

Vann-nett diehtovuodus leat valjis Vannmiljø-diehtovuodus ožžojuvvon dieđut. Vannmiljø badjel 10 jagi boares dieđu ii geavahuvvo klassifiseremii, iige maddái data, man manjmuš mihtideamit leat boarrásabbot go 6 jagi.

2.2 Čáziiddikšunguovllu čázit

Deanu-Njávddáma-Báhčaveaji čáziiddikšunguovlu lea riikkaidgaskasaš čáziiddikšunguovlu. Mánngat čázádatguovllut ja čázádagat rasttildit riikkaid rájáid. Čáziiddikšunguovllus leat mánngat hui divrras luonddu guovllut sihke siseatnamis, mearragáttis ja mearas, earet eará suodjalanguovllut ja našuvnnalaš luossačázádagat ja luossavuonat. Čázi geavaheapmái laktásit mánngat intreassat, earet eará ealáhusulbmilat, astoáigi ja áhpásmuhttingeavaheapmi. Čáhcebirrasis, man birrasa dilli lea buorre, lea stuorra mearkkašupmi mánnggaide servodaga intreassaide.

Čáhcebiras juohkašuvvá smávit čáhcečohkiidemiide mat juhkkovuvvojit čáhcečiippa mielde (riddočázit, vuodđočáhci, jávrrit ja jogat ja ájaguovllut). Deanu-Njávdáma-Báhčaveaji čáziiddikšunguovllus

leat registrerejuvvon badjel 1100 čáhcečohkiideami (tabealla 1). Čáziiddikšunguovllus gávdnojit guokte Norgga stuorimus jogain, Deatnu ja Báhčaveadji.

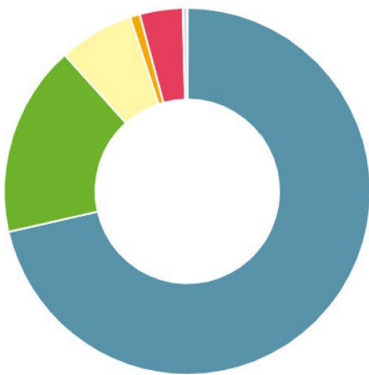
Tabealla 1: Tabealla čájeha ollislaš gova lunddolaš ja garrasit rievdaduvvon mearis ja guđege juogadanjoavkku viidodaga ja guhkkodaga. Gáldu: Vann-nett, čakčamánu 2024.

Čáhcečohkiideapmi	Lunddolaš lohkomearri	VoMu lohkomearri	Viidodat/guhkkodat
Riddočázit	38	1	2056 km ²
Vuođđočázit	43	0	322 km ²
Jávrrit	303	17	502 km ²
Jogat ja ájaguovllut	731	24	20294 km ²
Lohkomearri oktiibuot	1115	42	

2.3 Lunddolaš ekologalaš dilli

Stuorra oasis Deanu-Njávdáma-Báhčaveaji lunddolaš čáhcečohkiideamiin lea buorre dahje earenoamáš ekologalaš dilli (88,4 %). Buohkanassii 11,3 %:s čáhcečohkiideamiin lea duđahahtti, dohkkehahtti dahje fuones ekologalaš dilli (govva 3).

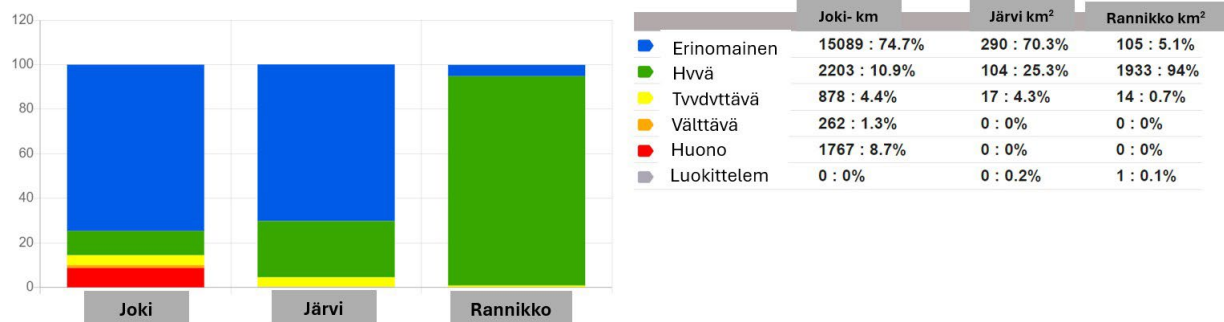
Govva 4 čájeha sierra dillekategoriijaid ovddasteaddji jogaid guhkkodaga dahje jávrriid ja riddočáziid viidodaga. Govva čájeha, ahte jogat leat dat čáhcečohkiideamiin, main lea stuorimus oassi dat čáhcečohkiideamiin, maid ekologalaš dilli lea duđahahtti, dohkkehahtti ja fuotni.

	Lukumäärä	Prosentti
Erinomainen	736	71.5%
Hyvä	174	16.9%
Tyydyttävä	68	6.6%
Välttävä	9	0.9%
Huono	39	3.8%
Luokittelematta	4	0.4%

Govva 3: Govva čájeha lunddolaš ekologalaš dili mat lea juhkkojuvvon viidodaga ja guhkkodaga mielde. Gáldu: Vann-nett, čakčamánu 2024.

Lohkomearri - Proseanta
Erenoamáš – Buorre – Duđahahtti – Dohkkehahtti – Fuotni - Klassifiserekeahtes

Govva 4: Govva čájeha ekologalaš dili jogain, jávrriin ja riddočáziin. Tabealla čájeha dilleluohkáid mat leat juhkkojuvvon viidodaga ja guhkkodaga mielde sierra čáhcekategoriijain. Gáldu: Vann-nett, čakčamánnu 2024

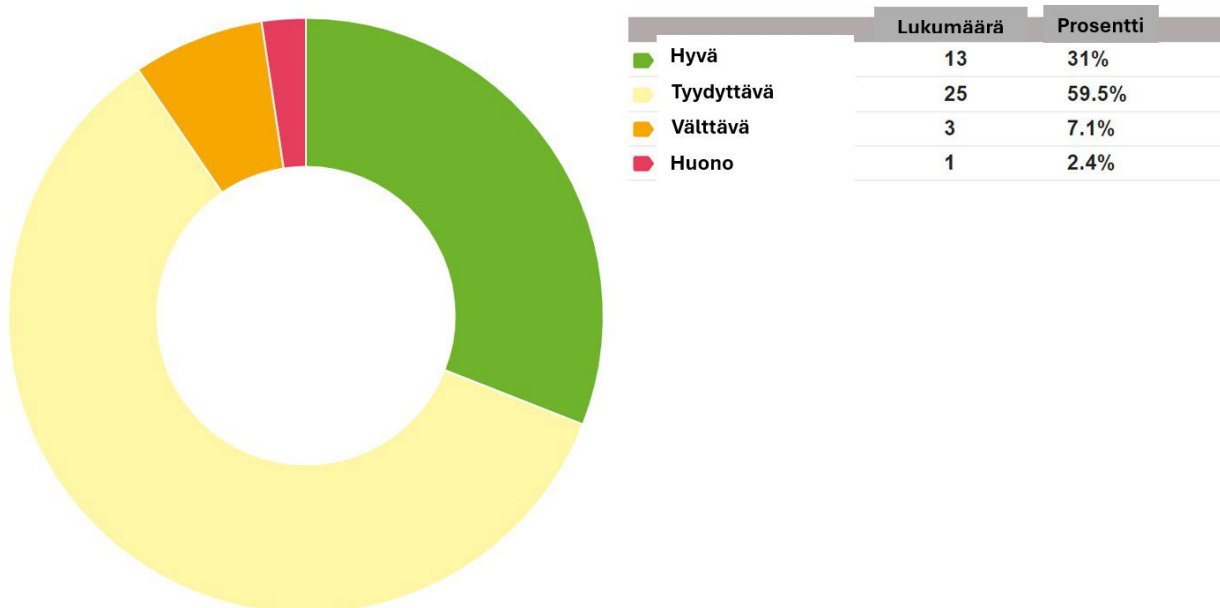
käännös: Ks. ed. luokittelu

Johka – Jávri - Riddu

2.4 Ekologalaš potentiála garrasit rievdaduvvo čáhcečohkiideamiin

Deanu-Njávdanjoga-Báhčaveaijoga čáziiddikšunguovllus leat 42 garrasit rievdaduvvon čáhcečohkiideami. Sullii goalmmatoasis čáhcečohkiideamiin (31 %) lea buorre ekologalaš potentiála. Buohkanassii 69 %:s čáhcečohkiideamiin lea duđahahtti, dohkkehahtti dahje fuones ekologalaš potentiála (govva 5).

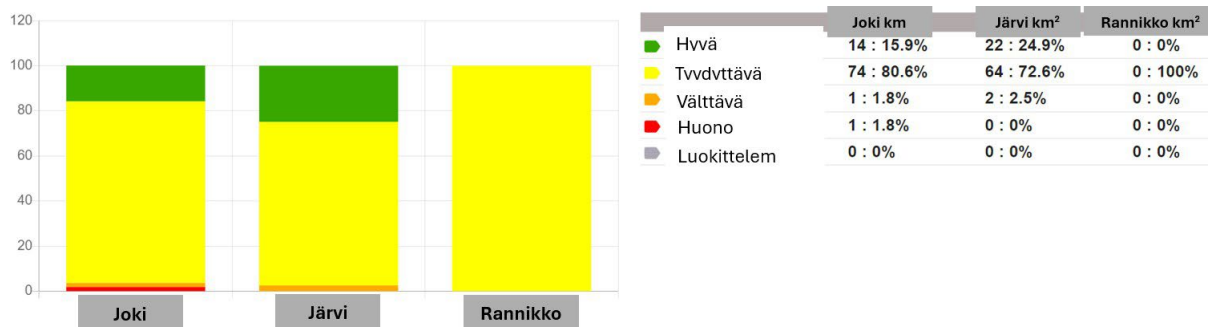
Govva 6 čájeha jogaid guhkkodaga ja jávrriid riddočáziid viidodaga, main leat sierra dilleluohkát. Váldosivva meroštallamii garrasit rievdaduvvon čáhcečohkiideapmi lea čáhcefápmu jogain ja fysalaš doaibmabijut riddočáhcečohkiideamiin.

Govva 5: Govva čájeha ekologalaš potentiála garrasit rievdaduvvon čáhcečohkiideamiin mat leat juhkkojuvvon viidodaga ja guhkkodaga mielde. Gáldu: Vann-nett, čakčamánnu 2024.

Lohkomearri - Proseanta

Buorre – Duđahahtti – Dohkkehahtti – Fuotni

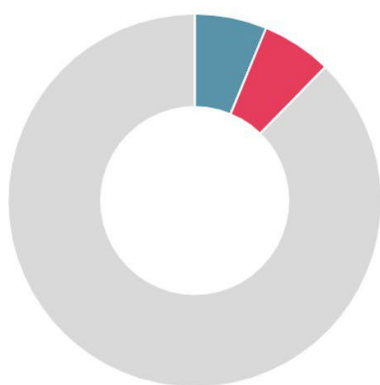
Govva 6: Govva čájeha garrasit rievdaduvvon čáhcečohkiidemiid ekologalaš potentiála čáziiddikšunguovllus. Gova tabealla čájeha dilleluohkáid mat leat juhkkjuvvon lohkomeari ja proseantaossodaga mielde sierra čáhcekategoriijaid čáhcečohkiidemiin. Gáldu: Vann-nett, čakčamánnu 2024.

Johka – Jávri – Riddu

Buorre – Duđahahtti – Dohkkehahtti – Fuotni - Klassifiserekeahtes

2.5 Lunddolaš ja garrasit rievdaduvvon čáhcečohkiidemiid kemijjalaš dilli

Vulobeale govva čájeha čáziiddikšunguovllu čáhcečohkiidemiid kemijjalaš dili (govva 7). Kemijjalaš dilli lea dovddameahttun stuorra oasis čáhcečohkiidemiin (87,7 %). Kemijjalaš analysat leat čađahuvvon 12,4 %:s čáhcečohkiidemiin. Dutkojuvvon čáhcečohkiidemiin kemijjalaš dilli lea fuotni 6,1 %:s. Dát logut laktásit eanaš gáiddusfievraseapmái/rájáid rasttildeaddji nuskkide ruošša suddadanrusttegiin. Soames hámmanguovlluid noađuhit lossametállat ja orgánalaš ovttagat industriijalágádusain, ruvkedoaimmas, fanasjohtolagas ja billašuvvan eanavuodu golgamis. Smávva mearis čáhcečohkiidemiin kemijjalaš dilli lea futnon birasmirkkuid eallisilbba ja laju gáiddusfievraseami dihtii.

	Lukumäärä	Prosentti
Hyvä	67	6.3%
Huono	65	6.1%
Luokittelematta	940	87.7%

Govva 7: Govva čájeha čáziiddikšunguovllu čáhcečohkiidemiid kemijjalaš dili. Gáldu: Vann-nett, čakčamánnu 2024.

Lohkomearri – Proseanta

Buorre – Fuotni - Klassifiserekeahtes

Kemijjalaš dilli govvida válljejuvvon birasmirkkuid (prioritehtaávdnasiid) dásiid, mat sáhttet dagahit riskkaid čáhcebirrasii ja olbmuid dearvvašvuhtii. Lassedieđut dás: <http://www.miljostatus.no/prioritetslisten>. Kemijjalaš dili klassifiseren vuodđuduvvá dušše čuovvunbohtosiidda. Danin daid čáhcečohkiidemiid ossodat, maidda lea meroštallojuvvon kemijjalaš dilli, lea smávvit go main lea meroštallojuvvon ekologalaš dilli (main lassin geavahuvvon váikkuhusanalysaid dahje ovddasteaddji čuovvuma).

Mii galgat ovdasajis čujuhit birasmirkkuid čuovvuma dovddus váikkuhusaide vai sáhttit govvidit daid

beaktilisvuoda. Ávdnasiid váikkusat čáhcečohkiidemiide galget leat stivremin čuovvumii gullevaš ávdnasiid válljema. Áššis lea dehálaš skáhppot dieđu sierra sektoriin ja sierra gálduin.

2.6 Vuoddočázi kemijalaš ja mearálaš dilli

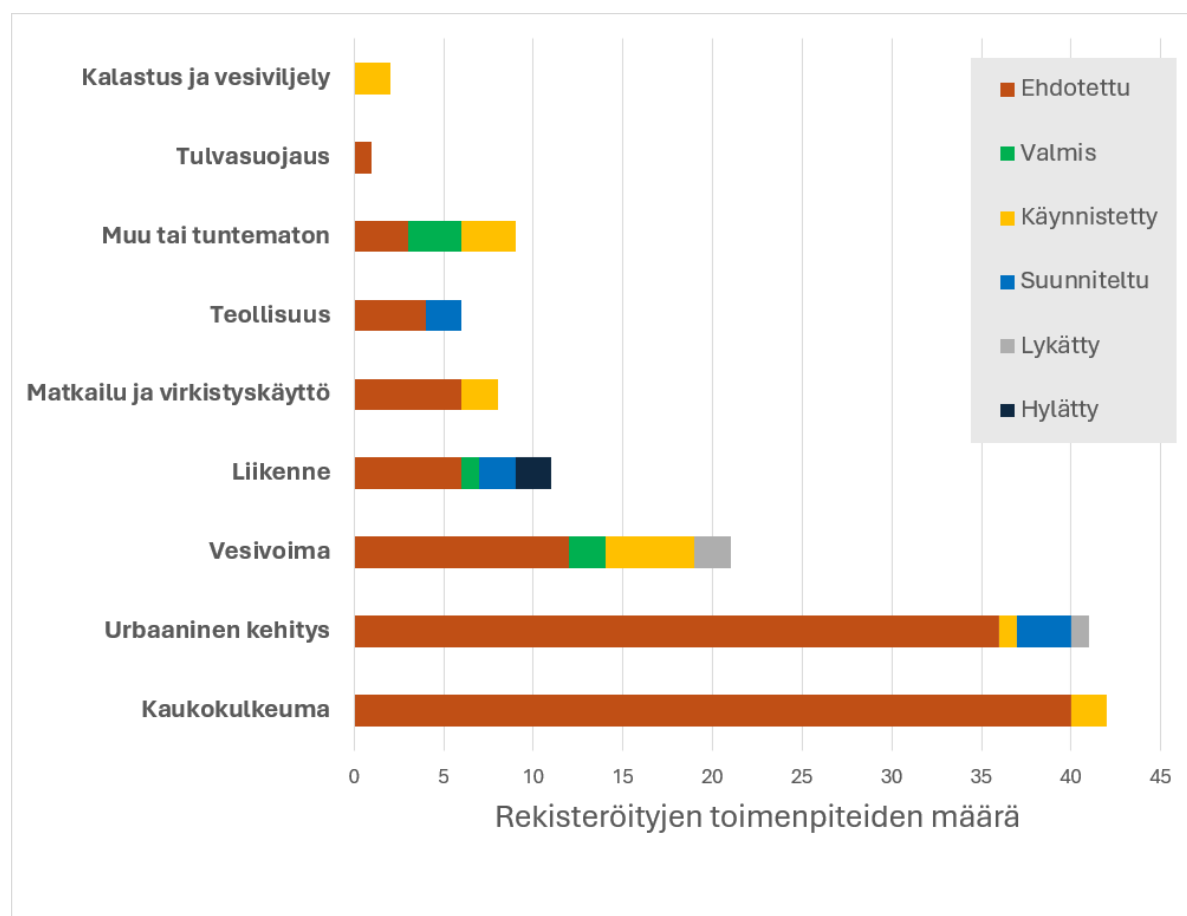
Deanu-Njávdáma-Báhčaveaji čáziiddikšunguovllus lea registrerejuvvon 43 vuoddočáhceihtosa. Dain 42:s lea registrerejuvvon buorre kemijalaš dilli, go fas ovtta kemijalaš dilli lea dovdameahhttun. Buot vuoddočáhceihtosiid mearálaš dilli lea buorre, mii muitala, ahte čáhceváldin ii leat váikkuhan negatiivvalaččat vuoddočáhcečohkiidemiide.

Jagi 2025 rájes Norggas leat čuvvon 14 vuoddočáhceihtosa, maidda jáhkkit ahte eanadoallu ja /dahje industriija, geainnut, billašuvvan eanavuodđu ja earát leat váikkuhan garrasit. Bohtosat čujuhit dasa, ahte beaktiilos eanadoalu guovlluin sáhttet soames vuoddočáhceihtosiin leat menddo stuorra árvvut nitráhta ja šaddosuodjalanávdnasat. Galgá árvvoštallat, mo bohtosiid sáhtta geavahit earáin vuoddočáhceihtosiin, main lea seammassullasaš dahje uhcit váikkuhus, muhto bohtosat nannejit árvvoštallama das, ahte Deanu-Njávdáma-Báhčaveaji čáziiddikšunguovllu vuoddočáhceihtosiin eai leat nu olu olbmo doaimmaid váikkuhusat.

3 Doaimbajuid ja birasmihttomeriid dilli plánaáigodagas 2022–2027

3.1. Doaimbajuid ollašuhttima dilli

Dáláš doaimbajoprográmma (2022–2027) dohkkehuvvui jagis 2021. Doaimbajoprográmma čoahtkáigeassá doaimbajuid, mat suodjalit, buoridit ja ovddežii dahket čáhcebirrasa. Evttohuvvon doaimbajuid ollašuhttima stivre dat eiseváldi, geas lea lálkaásaheapmi dahje earát váikkuhanvuogit doaimbajuid ollašuhttimii. Doaimbajuid ollašuhttima dáláš dilli oidno govass 8.

Govva 8: Govva čájeha doaibmabijuid ollašuvvama dili juhkkovuvvon eará váikkuhusaide. Doaibmabidju sáhttá čuohcit eanet go ovtta čáhcečohkiideapmái ja juohkašuvvat sierra sektoreiseválddiide ja ovdasvástádusassebeliide. Fuomáš, ahte doaibmabijut, mat guoskkahit vierisšlájaid ja dávdad, gullet "Eará dahje dovdameahhttun"-bajilčállaga vuollái, ja duolvačázi guoskkahahtti doaibmabijut «Urbánan šaddan» bajilčállaga vuollái. Gáldu: Vann-nett, 1. golggotmánnu 2024.

Guolásteapmi ja čáhcegilvin – Dulvedusten – Eará dahje dovdameahhttun – Industriija – Turisma ja áhpásmahttinatnu – Johtalus – Čáhcefápmu – Urbána ovdáneapmi – Gáiddusfievruseapmi

Evttohuvvon – Gárvis – Álggahuvvon – Plánejuvvon – Mañiduvvon – Hilgojuvvon

Registrerejuvvon doaibmabijuid mearri

Buot Vann-nettii registrerejuvvon ja jagiid 2022–2027 dohkkehuvvon doaibmabidjoplánas evttohuvvon doaibmabijuin leat gárvánan 4 %, 11 % leat álggahuvvon, 5 % leat plánejuvvon, 77 % evttohuvvon, 2 % mañiduvvon ja 1 % hilgojuvvon.

3.2 Birasmihttomeriid olaheami dáláš dilli

Čáziiddikšunguovllu čáhcečohkiideamiin leat birasmihttomearit, maid galgá olahit addojuvvon mearreáiggis. Birasmihttomeriid galgá ásahtit vuolggasadjin eiseválddiid plánemis ja doaimmain, maid mihttomearrin lea čáhcebirraseamet suodjaleapmi ja buorideapmi.

Dain čáhcečohkiideamiin, mat eai olat birasmihttomeriid, lea birrasa dili gárggiideapmi leamašan uhcánaš. Siivvan lea earet eará dat, ahte doalvu áiggi, ovdal go doaibmabijut váikkuhit positiivvalaččat čáhcečohkiideamiid birrasa dillái. Seammás mánnggat birrasa buorideaddji doaibmabijut leat vel gaskan. Mánnggat deháleamos hástalusat váikkuhit mihttomeriid olaheapmái. Dán govviduvvo dárkileappot plánaprográmma sajis 5.3.

Čoahkkáigeassu čáziiddikšunguovllu ja sierra čázadatguovlluid mihttomeriide beassamis ja birrasa buorráneami dilis boahtá ovdan mildosa govas (lohku 6).

3.3 Birrasa dili rievdadusat ovddit plánaáigodaga mañjá

Lunddolaš čáhcečohkiideamit

Vulobeale tabealla čájeha čáziiddikšunguovllu lunddolaš čáhcečohkiideamiin dáhpáhuvvan ekologalaš dili rievdadusaid ovddit plánaáigodaga mañjá (tabealla 2).

Jagis 2024 eai leat nu olu čáhcečohkiideamit, maid birrasa dilli ii leat klassifiserejuvvon go veardidit jahkái 2019 (0,4 % j. 2024 ja 4,0 % j. 2019). Tabeallas boahtá goittotge ovdan, ahte čáhcečohkiideamit, maid ekologalaš dilli lea duđahahtti, dohkkehahtti dahje fuotni, leat eanet jagis 2024 go 2019 (11,3 % j. 2024 ja 8 % j. 2019).

Tabealla 2: Tabealla muitala lunddolaš čáhcečohkiideamiid birra dilli (lohkomearri ja proseanta) juhkkovuvvon birra dilli ja čuoldinčáhcejuovkku mielde golggothmánu 2019 ja golggothmánu 2024. Gáldu: Birrasa dilli 2019, áššegirji Plánaáigodaga guovddáš hástalusat jagiide 2022–2027. Birrasa dilli 2024, Vann-nett 1. golggothmánnu 2024.

	Johka 2019	Johka 2024	Jávrrit 2019	Jávrrit 2024	Riddočázit 2019	Riddočázit 2024	Čoggojuv von 2019	Čoggojuv von 2024
Eearenoamáš	524	505	228	231	2	1	754 (75 %)	737 (71,5 %)
Buorre	94	111	33	34	8	30	135 (13 %)	175 (16,9 %)
Duđahahtti	24	43	12	18	5	5	41 (4 %)	66 (6,6 %)
Dohkkehahtti	1	9	0	0	0	0	1 (0 %)	9 (0,9 %)
Fuotni	37	39	0	0	0	0	37 (4 %)	39 (3,8 %)
li klassifiserujuvvo n	6	0	9	3	22	1	37 (4 %)	4 (0,4 %)

Birashálddahus ollašuttii geassit 2024 klassifiserendieđuid joavkoviežžama Vannmiljø-diehtovuodus Vann-nett-diehtovuđui. Mánngaid čáziiddikšunguvllu čáhcečohkiideamiid data ii lean dolvojuvvon Vann-nettii ovdal dán joavkoviežžama. Dat lea sáhttán dagahit mánngga čáhcečohkiideami klassifiserema fuotnuma ovddit plánaáigodaga manjá, ovdamearkka dihtii earenoamášis duđahahtti ekologalaš dillái. Joavkoviežžama oktavuodas lei maidái dárba divvut manálgihitii feallaid, ovdamearkka dihtii dan, ahte mihtidanbáikkiid data, mii ii gula leat mielde klassifiseremis, lei das mielde. Danin lea vejolaš, ahte muhtin čáhcečohkiideami leat klassifiserujuvvon fuonibun boasttolágan ákkaid vuodul, go fas nuppiin čáhcečohkiideamiin lea duođalaččat fuonit birra dilli ovddit plánaáigodaga rájes.

Garrasit rievdaduvvon čáhcečohkiideamit

Tabeallas bohtet ovdan ekologalaš potentiála rievdadusat čáziiddikšunguovllu garrasit rievdaduvvon čáhcečohkiideamiin ovddit plánaáigodagas. (tabealla 3).

Jagis 2024 dávjjit garrasit rievdaduvvon čáhcečohkiideamis lea duđahahtti, dohkkehahtti dahje fuones ekologalaš potentiála go jagis 2019 (69 % j. 2024 ja 61 % j. 2019).

Tabealla 3: Tabealla čájeha birrasa dili garrasit rievdaduvvon čáhcečohkiideamiin (lohkomearri ja proseanta) juhkkovuvvon potentiála ja čáhcejoavkku mielde golggotmánus 2019 ja golggotmánus 2024. Gáldu: Birrasa dili 2019, áššegirji plánaáigodaga 2022–2027 váldohástatusat. Birrasa dili 2024, Vann-nett 1. golggotmánus 2024.

	Johka 2019	Johka 2024	Jávrrit 2019	Jávrrit 2024	Riddočázit 2019	Riddočázit 2024	Čoggojuv von 2019	Čoggojuv von 2024
Buorre	7	5	8	8	0	0	15 (39 %)	13 (31 %)
Duđahahtti	11	16	9	8	0	1	20 (53 %)	25 (59,5 %)
Dohkkehahtti	2	2	0	1	0	0	2 (5 %)	3 (7,1 %)
Fuotni	1	1	0	0	0	0	1 (3 %)	1 (2,4 %)
li klassiserejuvvo n	0	0	0	0	0	0	0 (0 %)	0 (0 %)

4 Čáziiddikšunguvlui čuohecci váikkuhusat

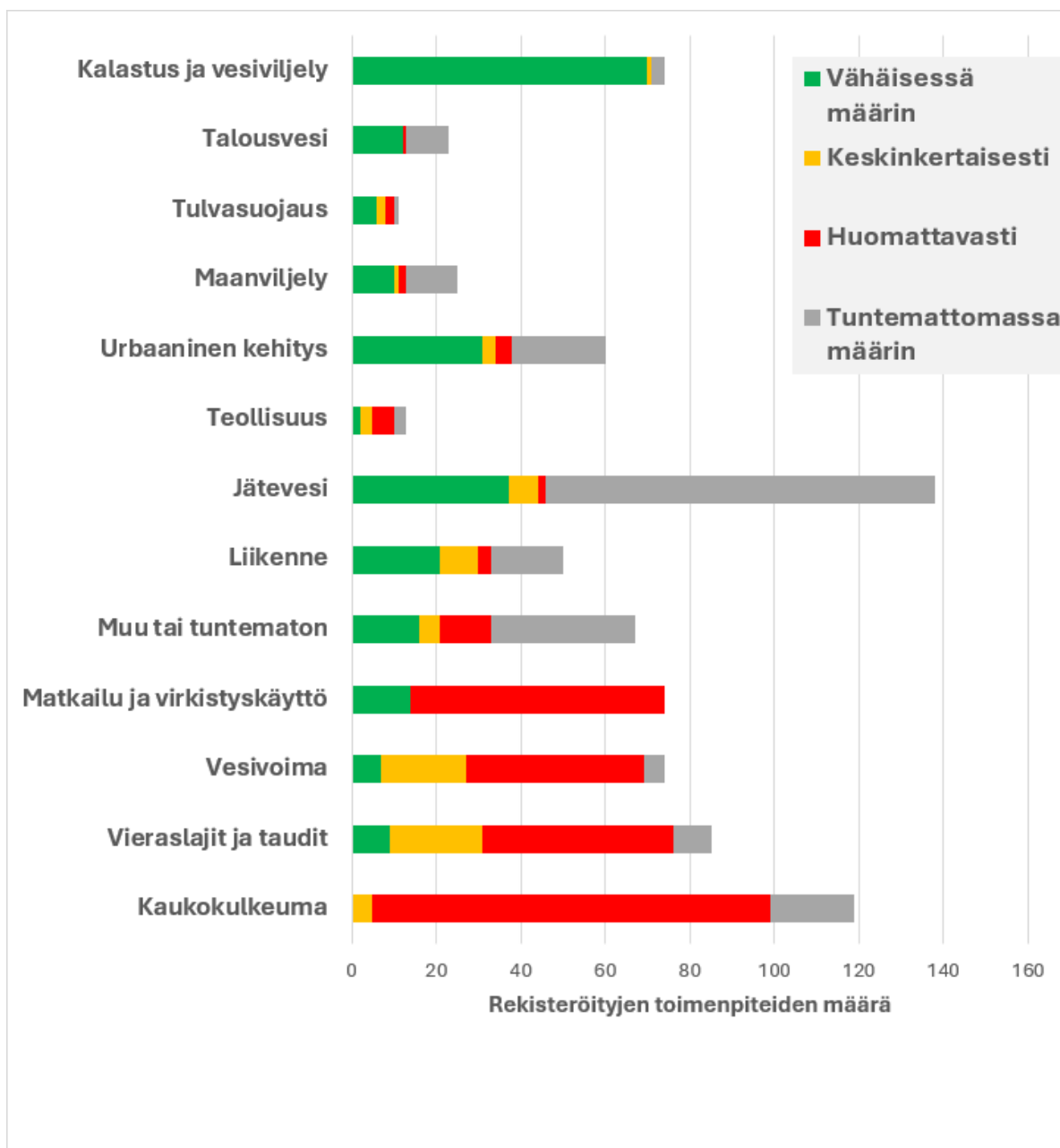
Čáhcečohkiideamiide čuohecci váikkuhusat árvvoštallojuvvojit dan mielde, leatgo dain negatiivvalaš čuovvumušat čáhcebirrasa dillái. Váikkuhusat govvejuvvojit daid váikkuhustiippa, mat čuovvumušat dain leat birrasa dillái ja mat servodaga lihkadeaddji fámut lea sivvan váikkuhusaide. Tabealla 4 čujuha dahkkiid, maid geavahuvvo olbmo dagahan vahágiid árvvoštallami.

Tabealla 4: Dahkkit main árvvoštallojuvvo olbmuid dagahan váikkuhusaid mearkkašumi. Gáldu: Rávagirji 1:2018 lešvuodaid dárkkástallan – Meannudanvuogit birasmihttomeriid dárkkástallamis ja árvvoštallamis čáhceásahusa 15 §:a mielde.

Dahkki	Govvádus
Váikkuhus	Váikkuhus, mii ovttaskas dahkkiin lea čáhcečohkiideamiide (ovdamearkka dihtii čuokkesluoittut, čázádaga fysalaš rievdadus ja sivrra gahčus)
Dagaheaddji	Olbmo doaibman dahje earát áššit servodagas, main sáhtta leat mearkkašupmi birrasa dillái (ovdamearkka dihtii eanadoallu, industriija, čáhcefápmu ja dálkkádatnuppástus).
Birrasa dilli	Čáhcečohkiideami ekologalaš ja kemijalaš dilli
Čuovvumušat	Váikkuhusaid čuovvumušat birrasa dillái (ovdamearkka dihtii suvrun, stuorát biebmoávnasnoađi ja habitáhta rievdadus).

Juohke čáhcečohkiideami galgá árvvoštallat ollislaš váikkuhusaid, dasgo mánggat váikkuhusat sáhttet gievruhit nubbi nuppi, ja galgá oaidnit ahte dat leat oktavuodas. Go dárkkástallat dagaheaddjiid, váikkuhusaid, čuovvumušaid ja vuorddehahtti boahttevuođa rievdadusaid, mis lea vuoddu árvvoštallat vejolašvuodaid buorre birrasa dili olaheapmái. Das lea mearkkašupmi go suokkardallat, gos mii galgat ollašuttit doaibmabijuid čáhcebirrasa suodjaleapmin ja buorideapmin. Lassedieđut das, mo árvvoštallat váikkuhusaid, gávdnojit Vannportalenis: [Veiledar 1:2018](#)
[Karakterisering](#).

Sierra dagaheaddjit leat sivvan sierra váikkuhusjoavkkuide. Govva 9 ovdanbuktá Deanu-Njávdamá-Báhčaveaji čáziiddikšunguvllu stuorimus váikkuhusaid čáhcebirrasis. Čáziiddikšunguvllus registrerejuvvo logi stuorimus váikkuhusa govvadásat leat ovttaid mielde čuovvovaš loguin.

Govva 9: Čáziiddikšunguvlui čuohecci váikkuhusat juhkkjuvvon daid váikkuhusdássái čáhcečohkiidemiin. Čoahkkáigesson váikkuhusat čájehuvvojit buot čáhcejoavkkuin. Gáldu: Vann-nett, 2. golggotmánu 2024.

Guolásteapmi ja čáhcegilvin – Dállodoalločáhci - Dulvedusten – Eanadoallu - Urbána ovdáneapmi – Industriija – Duolvačáhci - Johtalus – Eará dahje dovdamiehtun - Turisma ja áhpásmahttinatnu - Čáhcefápmu – Vierisšlájat ja dávddat -Gáiddusfievrasteapmi

Unnán – Gaskageardánit – Mearkkašahtti – Dovdamiehtun mearis

Registrerejuvvon doaibmabijuid mearri

4.1 Gáiddusfievraseapmi

Gáiddusfievraseapmi lea eará riikkain bohtán nuoskkit, mat johtet áibmogearddi dahje mearračázi mielde Norgii. Guoládaga suddadanrusttet GMK Nihkkelis Ruoššas, lea mearkkašahhti gáldu nuskkiiide Deanu-Njávdamá-Báhčaveaji čáziiddikšunguovllu čáhcehápmášumiin. Suddadanrusttet lea leamašan anus mánggaid logiid jagiid, muhto lea giddejuvvon juovlamánus 2020.

Suddadanrusttega nuskkiiin oaivvilduvvo luoitimat áibmui, mat váikkuhii arvviide, ja nuskkidit čázi. Luoitimat čáhcai bohte Ruošša beale Kuotsjävrii ja doppe ain Báhčaveadjái Čoalbmejávrii buohta. Luoitimat čohkiidedje eanaš riššadioksiiddas (SO₂), nihkkelis (Ni) ja veaikkis (Cu).

Sivrra arvvit ja lossametállat leat dáid nuskkiiid dihtii váikkuha mánggaide čáziiddikšunguovllu nuortaoasi čáhcečohkiidemiide. Dat guoskkaha jávre- ja johkačáhcečohkiidemiid Jarfjord- duoddaris ja Báhčaveaji Nihkkela gávpogis vuollerávdnjái. Ođđa birasdutkamušat leat čujuhan, ahte nihkkel- ja veaikedoalut leat geahppánan fuomášahhti olu Báhčaveajis suddadanrusttega giddema manjá¹. Lea goittotge eahpesihkar, mo čáhcebiras ja luondu dearvvasmuvvagohtet. Lea jáhkehahti ahte lossametállaide váikkuhus, mat leat jo čoggon eanavuđđui ja bodnesedimentii, váikkuhit čáhcebirrasii vel guhkkin bohttevuodas.

Suddadanindustriija nuskkiiid lassii lea gávnnavuvvon, ahte čáziiddikšunguovllu jávriin leat loktan eallisilbaárvvut ja earát birasmirkkut. Navdit, ahte dáid luoittuid dagaheaddji lea davás bohtán gáiddusfievraseapmi earet eará Máttanuorta-Ásia industriijas. Lossametálla eallisilba lea hui várálaš čáhcealániidda ja olbmuide, man dihtii dábálaččat ja gokčevaččat olles riikkas váruhuvvo sáivačázi guliid borramis².

Buohkanassii 103 čáhcečohkiideamis lea registrerejuvvon gaskageardánis ja stuoris váikkuhus gáiddusfievraseamis. Váldosivvan váikkuhussii leat árabut áibmogearddi bokte johtán nuoskkit suddadanrusttegis.

4.2 Vierisšlájat ja dávddat

Vierisšládja lea šládja, mii lea leavvan lunddolaš leavvanguovllus olggobeallái olbmo doaimmaid vehkiin. Vierisšlájat sáhttet uhkidit báikkálaš šlájaid ja luondu mánggahámatvuodá ja dagahit stuorra ekonomalaš goastádusaid. Dat sáhttet čuovvovaš muttus váikkuhit čáhcebirrasii ja vahágahttit mánggaid geavaheaddjiid intreassaid. Vierisšlájat lea stuorimus dahkki, mii váikkuha čáziiddikšunguovllu čáhcebirrasa ekologalaš dillái.

Gonagasreabbá

Gonagasreabbá lea registrerejuvvon kategorijai hui vahátlaš šlájadiehtobánkku jagi 2023 vierisšládjalogahallamis³. Gonagasreappá bodneealliide čuoheai váikkuhusaid dutkamis lea bohtán ovdan, ahte das lea nu gohččojuvvon "topdown"-váikkuhus, mii dagaha dan, ahte mánggat dipma bodni ealánat geahppánit dahje jávket guovllus, main dat leat orron stuorra joavkkuin guhkes áiggi. Nordkáha nuorttabealde gonagasreabbámáddodaga dikšojuvvo dihtoearemmuddemiin, man mihttomearrin lea bivdingelbbolaš badjebáza, nuppe láhkai go eará sajiin Finnmarkkus, gos dat gehččojuvvo vierisšládjan.

Vann-nett-diehtovuodus gonagasreappá váikkuhusdási lea meroštallojuvvon stuorisin Deanu-Njávdamá-Báhčaveaji čáziiddikšunguovllu čáhcečohkiidemiin, mat leat ollislaččat dihtoearemmuddenguovllus. Stuorra váikkuhusdási vuodđuduvvá dáža-ruošša dutkamušdihtui, mii dokumentere rievdadusaid bodneealániin, doppe gos lea teahtis gonagasreabbámáddodat.

¹ <https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/2022/november/the-norwegian-river-monitoring-programme-2021-water-quality-status-and-trends/>

-
- ² <https://www.mattilsynet.no/mat-og-drikke/forbrukere/ferskvannsfisk-og-kvikksolvforurensing>
- ³ <https://artsdatabanken.no/lister/fremmedartslista/2023/2848>

Buohkanassii 38 riddočáhceihtosis lea registrerejuvvon gaskageardánis dahje stuoris váikkuhusdássii.

Buggeluossa

Buggeluossa lea Jaskes ábi luossa, mii lea buktojuvvon Jaskes áhpái luoiti jogain ja gilvojuvvon Guoládaga njárgga jogaide. Buggeluossa lea registrerejuvvon kategoriijai hui vahátlaš šládjadiehtobánkku vierisšládjalogahallamis jagis 2023⁴.

Buggeluosa eallingierdu bistá guokte jagi, ja páralaš jagiin gođđi máddodagat leat earáláganat go bárahis jagiin gođđi máddodagat. Dat gođđet seammá guovlluin go dábálaš luosat ja sáhttet nu duvdit báikkálaš luossamáddodagain eret vejolaš gođđobáikkiin. Buggeluosat gođđet árabut geassit go báikkálaš luosat, nu ahte váikkuhus sáhtta leat muhtun oassái rájálaš, muhto Finnmarkkus dahkkojuvvon áicamat čujuhit dasa, ahte buggeluosa gođđu ja báikkálaš luosa árra gođđu sáhttet dáhphuvvat muhtumassii seammá áigái.

Vallasa, guvžžá ja Atlántta luosa veajehiidda sáhttet čuohtit váikkuhusat biepmus ja guovllus gilvaleamis. Go buggeluosa veajehat leat geavahan fiskadasseahkas ja bohtet eret bodnečievrras, dat sáhttet bissut jogas muhtun beivviid/vahkuid ja váldet biebmus jogas, dahje dat sáhttet vuodjat njuolga merrii válddekeahttá biebmus. Guhkes joga gierragiin šaddan buggeluosa veajehat váldet jogas eanet biebmus go joganjálmmi lahkosis šaddan veajehat. Stuoja veajetmearri sáhtta dalle váikkuhit joga biologalaš mánggahámatvuhtii, earenoamážit bodnealániidda. Váttisvuohta ii leat seammá stuoris smávva, oanehis jogain.⁵

Govva 10: Buggeluosat bivdosis Gállojogas. Govva: Malin Solheim Høstmark, Romssa ja Finnmarkku fylkkastivra.

⁴ <https://artsdatabanken.no/lister/fremmedartslista/2023/1909>

⁵

<https://vkm.no/risikovurderinger/allevurderinger/pukkellaksrisikoforbiologiskmangfoldogakvakultur.4.303041af169501216097605d.html>

Dasgo buggeluossa šaddá mearas ja jápmá jogas gođu maŋŋá, johtet mearas biebmoávdnasat johkii. Go buggeluossa guohcaga, luovvanit biebmoávdnasat (fosfor ja dahpa) ja orgánalaš ávdnasat, mat sáhttet dagahit joga šaddama liiggás šattolažžan (Govva 11). Guohcci buggeluossa sáhttá lasihit oksigenagolaheami čázis, mii sáhttá dagahit oksigenaváilli earáide guliide ja sáivačázi ealániidda. Čázadagain main leat unnán biebmoávdnasat sáhttá daid oažžun dagahit debbuid ja bodneealliid

Govva 11: Jápmán buggeluosat gođu maŋŋá Ánnejoga gáttis. Govva: Malin Solheim Høstmark, Romssa ja Finnmarkku fylkkastivra

lassáneami. Dat sáhttá lasihit báikkálaš luossaguliid veajehiid šaddama. Vearrámus dáhpáhusas dat sáhttá dagahit veajehiid gárggiideami goargjunveajehin árabut, mii fas geahpeda vejolašvuoda luosa ceavzimii mearas⁶. Guohcci buggeluossa sáhttá maddái funidit dálldoalločázi ja vuodjančázi kvalitehta.

Buggeluosas sáhttet leat parasitahit ja dávddat, mat vahágahttet báikkálaš luossaguliid ja gilvvalusa. Mearas buggeluosat borret seammá šlájaid go báikkálaš luossaguolit, ja jos dat leat guovllus valjis, dat sáhttet váikkuhit negatiivvalaččat sihke báikkálaš luossaguliide ja meara ekosystemii.

Jos buggeluosat leat unnán, lea jáhkehahtti ahte dat eai dagat olu negatiivvalaš váikkuhusaid čáhcebirrasii ja báikkálaš luossaguliide. Storra mearri fas sáhttá váikkuhit sihke čáhcebirrasii ja báikkálaš luossášlájaid hui negatiivvalaččat. Muhto buggeluosa váikkuhusas sihke čáhcebirrasii ja báikkálaš luossaguliide váilu vel diehtu⁵.

Buohkanassii 6 jogas leat registrerejuvvon gaskageardánis dahje fuomášahttit buggeluosa váikkuhusat.

Máivi

Máivi lea luossaguolli mii borra planktona. Dat gullá seammá sohki go čuovža. Dan leavvama ja goargnuma eatnandiedalaš eastagiid dihtii mannan jiekŋaáiggi maŋŋá das ii leat lunddolaš leavvanguovlu Davvi-Norggas. 1960-logus máivvi gilvojuvvui Davvi-Suomas suomelaš monnevuovddas Anárjávraí, gos dat dasto goarkŋui Báhcaveadjái, mii lea johka masa dát stuorra jávri luoitá. Dasto go Anárjávraí šattai stuorra máivemáddodat 1980-logu loahpas, šládja áicojuvvui vuostamuš háve Báhcaveaji gierragis 1989. Dan maŋŋá dat leavai jođánit vulošguvlui Báhcaveaji, ja jo jagis 1993 dat gávdnui Báhcaveaji vuolimus oasis. Leavvan lea dagahan fuomášahtti ekologalaš rievdadusaid jogas, muhto dál máivvis lea boahtán čoavddašládja guoli borri dápmoha biepmun⁷.

⁶ https://nasco.int/wp-content/uploads/2024/04/CNL2451_Thorstad-et-al_Pink-salmon-in-rivers.pdf

Geađgeáhkabiddu

Geađgeáhkabiddu gullá áhkabiddoguliid sohki. Šládja lea registrerejuvvon vierisšládjan oasis Deanu čázádaga, muhto eai leat vel čielggas mearkkat das, ahte geađgeáhkabiddu váikkuhivččii negatiivvalaččat Atlántta lussii⁸.

Noarsa

Noarsa lea registrerejuvvon šládjadiehtobánkku vierisšládjalogahallamis hui vahátlažžan jagis 2023⁹. Noarsa sáhtta leat nana gilvaleaddji biepmus báikkálaš guollemáddodagaide, earenoamážit dápmohii. Noarssa lunddolaš leavvanguovlu lea stuorra oassi čáziiddikšunguovllu. Gosge Deanu-Njávdáma-Báhčaveaji čáziiddikšunguovllu čáhcečohkiideamis eai leat vuhtton noarssa negatiivvalaš váikkuhusat.

Gyrodactylus salaris

Gyrodactylus salaris lea luossaluhtehas, mii darvána Atlántta luossaveajeha náhkái sáivačázis. Luhtehas lea mánggaid logijagiid dagahan stuorra váikkuhusa Atlántta lussii Norgga čázádagain. Luhtehasa njoammun ii leat vuhtton gosge čáziiddikšunguovllu čáhcečohkiideamis, muhto váikkuhustiipa buktovuvvo ovdan guovddáš hástalusson vejolaš njoammuma stuorra čuoovvumušaid dihtii. Luossaluhtehasa lunddolaš leavvanguovlu lea Ruotas, Suomas ja Ruoššas, seammás dat lea maŋimuš áiggiin leavvan čázádagaide Norgga rájá lahkosis.

4.3 Čáhcefápmu

Smávva ja stuorra čáhcefámu huksema rievdadit fysalaš ja hydrologalaš dili, mii váikkuha jogaid ja daid birrasiid ekosysteamaide, earet eará čuoovvovaš vugiiguin:

- Fysalaš eastagat ráddjejit ealániid johtima ja leavvama ja sedimeanttaid fievraseami.
- Čáhcefámu dulvadanáldát ja daid dahkkojuvvon čázi allodaga molsašuddamat ja daid vulobealde rievdadusat rávdnjemálles, čázi temperatuvrras ja jienja dilis.
- Jogaid golganmearri ja guovlu man čáhci gokčá uhccot ja golganmearri rievdá luondduvuostásaččat.
- Guovlorievdadusat, dego váilevaš ravdašattolašvuohta, lánat ja bánkkat.

Deanu-Njávdáma-Báhčaveaji čáziiddikšunguovllus leat dán áigge anus 7 čáhcefápmorusttega, mat buvttadit s. 0,44 TWh jahkásaččat. Buohkanassii 48 čáhcečohkiideamis lea registrerejuvvon gaskageardánis dahje fuomášahtti váikkuhus. Mánggat čáhcečohkiideamiin laktásit Báhčaveadjái Máttá-Várjjaga gielddas, masa čáhcefámu lea nana váikkuhus.

Čáhcefápmui laktaseaddji doaibmabijut leat guđádin stuorimus váikkuhus čáziiddikšunguovllus ja sivva garrasit rievdaduvvon čáhcečohkiideamiide. Dábálemos váikkuhustiipat lea golganmeari rievdan almmá muddejuvvon vuollebáhčaga, ja dan maŋná buođut ja eastagat. Čáziiddikšunplána maŋimuš ođasmahttima maŋná čáziiddikšunguovlui eai leat huksejuvvon ođđa čáhcefápmorusttegit.

Čáhcefámu ruossalasvuođat mihttomeriin sáhttet leat hástalus. Danin čáziiddikšunplána ođasmahttimis galgá válmmaštallat buorre prioriteremiid birasmihttomeriide, mat sáhttet dagahit goasttádus- ja ávkerehkenastimiidda vuođđuduvvi fápmomassimiid gažaldatvuloš jogain (vrd. našuvnnalaš čáhcefápmostivremat).

4.3.1 Earát čázádatdoaibmabijut

Mánggat čáhcefámu buohta máinnašuvvon váikkuhusain guoskkahit maiddá čáhceváldima eará ulbmiliidda. Gažaldagas sáhtta leat čáhceváldima mudden čáhcegilvimii, dálloalločáhcin, industriijai, goanstamuohhtaga buvttadeapmái ja eanadoalu njuoskadeapmái. Ovdamearkka dihtii dálloalločázi váldimii leat registrerejuvvon buohkanassii s. 10 čáhcečohkiideami čáziiddikšunguovllus. Nuppe láhkai go čáhcefápmorusttegiid, čáhceváldima omiide dahje dálloalločáhcin ii sáhte bissehit, jos čázádaga dilli lea kritihkalaš, ovdamearkka dihtii goikkisvuođa dihtii.

⁸ <https://jukuri.luke.fi/handle/10024/547189>

⁹ <https://artsdatabanken.no/lister/fremmedartslista/2023/1767>

Dakkáraš čáhceváldimis sáhtta danin leat stuorra hydrologalaš váikkuhusat čázadahkii, vaikko čáhceváldin lea rájálaš.

Sierra ulbmiliidda huksejuvvon čázi dulvadanáldát ja gilvinguollesládusaid guollebuođut hábmejit eastagiid čázadagaide. Seammá guoskkaha maiddái boarrásut buođuid, mat eai leat šat anus. Hástalussan lea, ahte mis váilu ollislaš govva eastagiin, mat leat vuolggasadjin doaibmabijuid prioriteremii. Čáziiddikšunplána ođasmahttima galgá oaidnit leat oktavuodas dán guovllu čázadagaid ovddeži dikšuma doaibmanprográmmain.

4.4 Turisma ja áhpásmuhttinávkkástallan

Luossamáddodaga dikšuma mihttomearri lea, ahte luossamáddodagat olahivčče gođđomáddodatmihttomeriid ja ahte guoli sáhtta bivdit luondu addán badjebáhčagis. Gođđomáddodatmihttomearri muitala, mo olu meadđemiid dahje gođđoguliid dárbbáša, vai čáhcečohkiideapmi buvttada Atlántta luosa nu olu go vejolaš ja šaddada eallinnávccalaš máddodaga guhkes áigegaskkas.

Buohkanassii 34 čáhcečohkiideamis lea registrerejuvvon fuomášahtti váikkuhus astoáiggi guolásteaddjiid liigeguolásteamis. Váikkuhus guoskkaha olles Deanu čázadaga oalgejogainis. Rehkenastojuvvon luosa goarknjun Deanuvutnii lei jagis 2023 unnimus dásis jagis 1989 álggahuvvon čuovvuma manjá¹⁰. Heajos luossamáddodaga dili dihtii Atlántta luosa bivdin lea leamašan gildojuvvon Deanu čázadagas jagi 2021 rájes.

4.5 Eará dahje dovdameahttun

Earán dahje dovdameahttumin registrerejuvvon váikkuhusat juohkašuvvet čuovvovaš váikkuhustiippaide.

Čuokkesluoitimat ja bieđggusgolgan eará gáldus

Dát váikkuhusaid dagahit nuppi máilmmisoađi bázahusain, AS Sydvarangera árat doaibmama riggdansáddogis ja dioksiinnanuskkiin, buollinhárjehallanbáikkiid ja báhčinhárjehallangittiid golgamis. Buohkanassii 4 čáhcečohkiideamis lea registrerejuvvon gaskageardánis dahje fuomášahtti váikkuhus.

Eará doaimmaide laktáseaddji buođut, eastagat ja báddasat

Eará doaimmaide laktáseaddji buođut, eastagat ja báddasat sáhttet dagahit fysalaš hehttehusa ja goarguneastagiid guliide. Váikkuhusa sivvan sáhttet leat earet eará gieldda čáhcelágadussii laktáseaddji buođu dahje geaidnorumbbut. Buohkanassii 6 čáhcečohkiideamis lea registrerejuvvon gaskageardánis dahje fuomášahtti váikkuhus.

Olbmo váikkuhusat eará sivaid dihtii

Dán váikkuhustiippa geavahuvvo, go eará heivvolaš váikkuhustiippa ii sáhte registreret. Mánnggain čáhcečohkiidemiin leat registrerejuvvon váikkuhusat ESA:i raporterema oktavuodas teknihkalaš sivaid dihtii. Eará sivain gávdnojit earálágan olbmo doaimmaid váikkuhusat. Buohkanassii 2 čáhcečohkiideamis lea registrerejuvvon gaskageardánis dahje fuomášahtti váikkuhus.

Váikkuhusaid ođasmahttin ja aiddostahttin

Dábálaččat buot váikkuhusaid, mat gullet kategorijai earát dovdameahttumat, sáhtta registreret dárkilut ja buorebut govvideaddji váikkuhustiippain. Dát guoskkaha earenoamážit olbmo váikkuhusaid eará sivaid dihtii dain dáhpáhusain, main leat registrerejuvvon teknihkalaš sivat. Gáibiduvvo, ahte dáid registreremiid buhttet duođalaš váikkuhusain, mat leat sivvan dáláš birrasa diillái. Ovddasvástádus fuolahit das, ahte rivttes váikkuhustiipa registrerejuvvon, lea sektoreiseválddis, geas leat doaibmanváldi ja váikkuhanvuogit áššái. Gažaldatvuloš sektoreiseválddis lea iehčanas ovddasvástádus mielváikkuhit dárbbášahtti informašuvvna addimii fylkkastivrii.

¹⁰ <https://brage.nina.no/nina-xmlui/handle/11250/3134162>

Jos váikkuhustiippa rievdaduvvo, dan galgá geavatlaččat dahkat sihkkumin eret ovddeš váikkuhustiippa ja bidjamin dan sadjái rivttes váikkuhusa. Hástalussan dás lea goittotge dat, ahte buot váikkuhussii registrerejuvvon doaibmabijut jávket seammás go váikkuhusge. Doaibmabijuid galgá dan dáhpáhusas registreret ođđasit Vann-nettii. Buhttasit teknihkalaččat dan dahkamis eai leat váttisvuođat. Galgá suokkardallat, mii livččii sávahahtti láhttenuohki ja mo ođasmahttimiid vejolaččat galggašii dahkat.

4.6 Johtalus

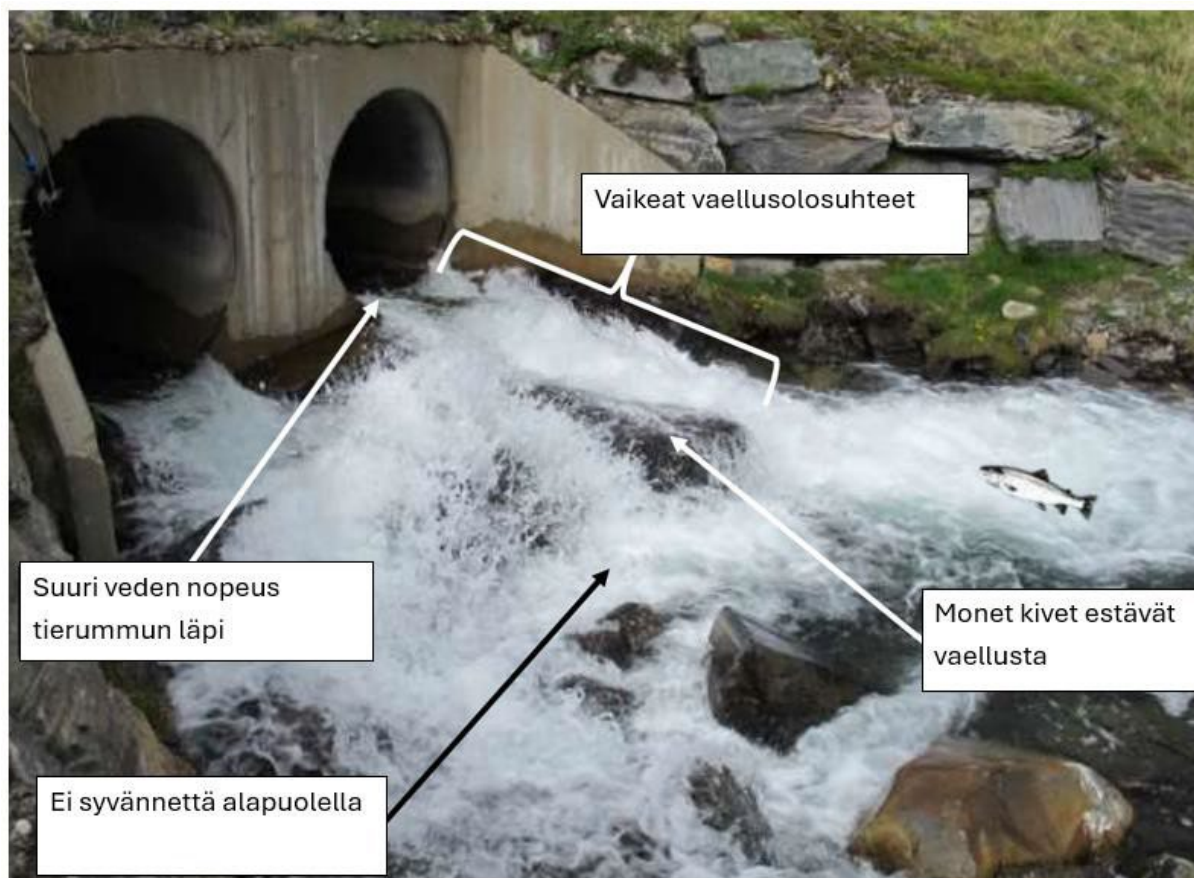
Muhtun čáziiddikšunguovlluid guoskkaha fievrridan- ja johtolattoaibman, dego luodda-, riddo- ja áibmojohtalus. Váikkuhustiipat gieđahallet eanaš fysalaš doaibmabijuid ja birasmirkkuid ja eará vahátlaš ávdnasiid luoitima birrasii.

Luoddajohtalus

Geainnut sáhttet dagahit fysalaš rievdadusaid čáhcečohkiideami ja dahkat goarguneastagiid guliide ja earáide čázis ealli šlájaide. Goargunvejolašvuođaid geahppáneapmi dagaha, ahte guolit gokčojuvvojit eret gođđo- ja šaddanbáikkiinis (govva 12). Dat dagaha stuorra čuovvumušaid guollemáddodagaide, earenoamážit anadromalaš šlájaide ja guliide, maid gođđu lea sorjavaš rávdnječázis.

Finnmárkku čáziiddikšunguovllus leat 6 čáhcečohkiideami, main lea registrerejuvvon gaskageardánis dahje fuomášahtti váikkuhus geainnu dagahan goarguneastagiin. Váikkuhus laktása stuorra oassái stuorát jogaid ja jávrriid viehka smávva oalgeádjagiidda.

Sáltti ja birasmirkkuid golgan geainnuid dikšuma ja divvuma dahje luoddajohtolaga dihtii, sáhtta váikkuhit lagašguovllu birrasa dillái. Dat oidno earet eará teahtis ásahusa guovlluin, main lea viiddis geaidnofierpmádat ja stuorra johtolatmearit. Finnmarkkus eai leat raporttat dakkáraš dáhpáhusain. Roavva kárten golgamis hearckes resipienttaide Romssa ja Finnmarkku riikkageainnuid tunneallain ii leat čujuhan dasa, ahte doaibmabijuid dárbbasivččii.

Govva 12: Govva das, mo goargnjuneastta geainnu oktavuodas sáhtttá eastadit dahje váddudit guliid goargnjuma. Gáldu: Norgga geaidnodoaimmahaga raporta guliid friija goargnjuneastagiin 2024¹¹.

Stuorra čázi leaktu geaidnorumbbu čađa – li čiekŋalas vulobealde – Váttis vuodjandilit – Mánnggat geađggit eastadit goargnjuma

Riddojohtalus

Meara infrastruktuorra sáhtttá váikkuhit luonddu mánnggahámatvuhtii ja čáhcebirrasii. Go veardiduvvo earáide johtalushámiide, dat goittotge geavaha guovllu beaktilabbot, go jurddašit luonddu guoskama. Fysalaš ráhkadusat, dego hámmanat ja bárrobuođut, sáhttet váikkuhit lunddolaš dillái ja geahpedit dahje rievdadit čázi molsuma dahje vuorročáhcerávnnjiid. Buohkanassii 3 riddočáhcečohkiideamis lea registrerejuvvon gaskageardánis dahje fuomášahtti váikkuhus.

Hámmandoaibmama ja riddojohtalusá bidđgusgolgan sáhtttá dagahit luoittuid ja nuskiid leavvama čáhcebirrasii. Dákkáraš doaibmama orgánalaš birasmirkkut ja lossametállat šaddet sedimeantan meara bodnái ja golget čáhcemássaide, goas dain sáhttet leat čuovvumušat meara ealániidda. Buohkanassii 3 riddočáhcečohkiideamis lea registrerejuvvon fuomášahtti váikkuhus ja fuones kemijalaš dilli.

Roggan ja fanasfávlliid divvun riddojohtalusas sáhtttá váikkuhit čáhcebirrasii. Váikkuhus čáhcebirrasii lea sorjavaš earát eará das, makkáraš ja mo divvumat dahkkojuvvojit, mo bargu ollašuhthtojuvvo ja leatgo meara botnis vejolaččat birasmirkkut.

Áibmojohtalus

Girdingittiid dikšun sáhtttá dagahit vára sihke čázi ja eanavuoddu billašuvvamii. Ovdasajis várra laktása jieknjæastinávdnasiid golgamii, buollinhárjehusaide ja boaldámušaid golgamiidda. Lassin guovllut sáhttet leat billašuvvan árat doaimmain, buollinhárjehusain geavahuvvon jáddadansovttas mas lea fluora.

¹¹ <https://vegvesen.brage.unit.no/vegvesen-xmlui/handle/11250/3127339>

Ovtta čáhcečohkiideamis Girkonjárgga girdingietti lahka lea registrerejuvvon bieđggusgolgan girdingiettis, muhto váikkuhusdássi lea dovdameahhttun.

4.7 Duolvačáhci

Funet buhtistuvvon dahje buhtiskeahces duolvačázi luoitu (njielahačáhci) lasiha biebmoávdnasiid ja lebbe birasmirkkuid, plastihka ja baktearaid. Duolvačáhci, mii bohtá priváhta ja gielddalaš buhtistanlágádusain ja ii leat doarvái buhtistuvvon, sáhttá váikkuhit negatiivvalaččat čáhcealániidda. Duolvačázi luoitimat čáhcebirrasii lahka ásašusa ja intreassaid mat leat geavaheaddjiide dehálaččat, sáhttet hehttet ássiid ja leat dearvvašvuodárisa.

Birasváikkuhus ii leat sorjabaš dušše beare nuoskeluoittu mearis, muhto das, mo nanus čáhcečohkiideapmi lea ja mo dat gierdá nuoskemeari. Stuorra riddočáhcečohkiideamit, main čáhci molsašudda beaktilit, sáhttet vuostáiváldit eanet nuskkiiid go smávva jogat ja ádjagat, almmá dan ahte čáhcebiras billašuvvá. Lea goittotge dehálaš deattuhit, ahte nuoskeášasa gáibádusaid galgá čuovvut fuolatkeahttá das, olahitgo váikkuhusaid vuollái šaddan čáhcečohkiideamit čáhceášasa birasmihttomeriid.

Buohkanassii 6 čáhcečohkiideamis lea registrerejuvvon gaskageardánis dahje fuomášahtti duolvačázi váikkuhus. Luoittut leat eanaš riddočáhcečohkiideamiin, muhto muhtun jogainge leat váikkuhusat.

Jaggiid 2022–2027 čáziiddikšunplána gullamis ledje mánggat gielddat, mat ovdanbukte, ahte duolvačáhcelágádusaid dilis ii lean oppalaš geahčastat, earenoamážit priváhta lágádusain. Lea maiddá dihtosis, ahte leat garrasit maŋabealde buhtistanlágádusaid bohcciid ođasmahttimis. Danin lea siva navdit, ahte duolvačáziid váikkuhus lea stuorát go bohcciid masa diehtovuodđu čujuha.

Negatiivvalaš birasváikkuhusaid ráddjemii lea gárvvistuvvon ođđa duolvačáhcedirektiiva, mii ása garra gáibádusaid duolvačáziid gieđahallamii. Direktiiva čavge buhtistangáibádusaid ja ávžžuha duolvačáhcesektora rievdat dálkkádat- ja energijaneutrálán. Dáláš duolvačáhcedirektiiva ja nuoskkidanášasus guoskkaha badjel 10 000 ássiidvásttalogu (avl) čoahkkebáikkiid luoitimat rittus ja badjel 2 000 avl:a čoahkkebáikkiid luoitimat sáivačáhcai. Ođđa duolvačáhcedirektiivvas lea evttohuvvon rádječuoggán 1 000 avl, fuolatkeahttá das, dáhpuhuvvágo luoitin riddui vai sáivačáhcai. Ii leat dihtosis, goas direktiiva ásašuvvo oassin Norgga lálkaásaheami, ja danin lea eahpesihkkaris, mii dan čuovvumuš čáziiddikšunbargui lea.

4.8 Urbánan šaddan

Urbánan šaddan lea čohkiidankategoriija earálágan váikkuhusgálduide mat leat oktavuodas gávpot- ja čoahkkebáikegárggiideapmái. Gávpogiid ja čoahkkebáikkiid huksen dagaha fysalaš rievdadusaid čáhcečohkiideamiin ja lunddolaš eatnama huksema ja buhttema daškadis gierragiin. Arvečáhci ii šat beasa njammasit lunddolaččat ja golgá danin gierraga mielde. Daškadis gierragis, dego geaidno-, industriija- ja parkerenguovlluin golgan sáhttá dagahit jođánis rievdadusaid golganmearis ja báikkálaš dulveváttisvuodaid. Dat buktá mielde partihkkaliid ja nuskkiiid čáhcečohkiideamiide. Guovlluin, mat ledje árabut anus gieldda ruskabáikin, sáhttet golgat birasmirkkut, lossametállat ja plastihkkanuoskkit. Dáin ávdnasiin sáhttet leat lagaš čáhcečohkiideamiide sihke ekologalaš ja kemijalaš negatiivvalaš váikkuhusat.

Buohkanassii 6 čáhcečohkiideamis lea registrerejuvvon gaskageardánis ja fuomášahtti urbánan šaddama váikkuhus. Stuorimus siva váikkuhusaide leat gielddaid giddejuvvon ruskabáikkit.

4.9 Industrijja

Industrijjalágádusain bohtet buvttadeamis dávjá čuokkesluoittut. Luoittuin sáhttet leat mánggat vahátlaš ávdnasat ja birasmirkkut, dat leat sorjavaččat doaimmas ja das, man buvttaduvvo. Luoitimat sáhttet maiddá váikkuhit čáhcebirrasii negatiivvalaččat maiddá mohtiluvvama ja bodni dili rievdadusaid dihtii.

Ruvkedoaibman lea industrijjadoaibma, mii gáibida dávjá viiddis guovlluid ja nuoskkida valjis. Ruvkedoaibmama nuskkiid sáhtta leat váigat jávkadit, ja čáhcebirrasii sáhttet čuohcat negatiivvalaš váikkuhusat mánggaid jagiid ruvkke giddema ja luoittuid nohkama maŋŋá. Buohkanassii 2 čáhcečohkiideamis lea registrerejuvvon fuomášahtti váikkuhus ruvkedoaibmama čuokkesluoittuin ja biedggusgolgamis. Dat guoskkaha Máttá-Várjjaga gieldda Báhkaveaivuona (Bøkfjord) gaskaoasi ja Lákkovuona (Langfjord) sisoasi. Čáhcečohkiideamit leat geavahuvvon Sydvaranger-ruvkkiid proseassačázi resipientan mánggaid áigodagaid áigge. Industrijjalágádusaid váikkuhusat leat dávjá oassi mánggabealat gova. Danin lea dehálaš dárkkástallat guovlluid ollislaččat go árvoštallat váikkuhusaid sihke čuovvumušaid birrasa dillái ja doaibmabijuid dárbbu.

4.10 Eanadoallu

Eanadoalu golgan sáhtta váikkuhit čáhcebirrasii negatiivvalaččat, dasgo dan mielde fievrasit eanapartihkkalat, biebmoávdnasat ja orgánalaš ávdnasat. Dat sáhtta dagahit debbuid lassáneami, birrasa šaddama liiggás šattolažžan, ja oksygenadási geahppáneami. Eanadoalus geavahuvvon šaddosuodjalanávdnasat sáhttet báhcit čáhcebirrasii ja váikkuhit sierra dássásaš mirkkolašvuodain. Fysalaš rievdadusat jogain ja smávit ádjagiin sáhttet dagahit goarguneastagiid guliide.

Buohkanassii 1 čáhcečohkiideamis lea registrerejuvvon gaskageardánis ja fuomášahtti váikkuhus biedggusgolgamis. 2 čáhcečohkiideamis lea registrerejuvvon goarguneastagat, mat leat eanadoalloguovllus dagahuvvon jogaid ja ádjagiid fysalaš rievdadusain.

4.11 Earát váikkuhusat

Earáin váikkuhusain oaivvilduvvo váikkuhusaid, main leat čuovvumušat čáhcebirrasii, muhto maid ii leat vejolaš dahje lea hástaleaddji registreret čáhcečohkiideami dásis Vann-nett-diehtovuđđui.

4.11.1 Plastihkkanuoskkat

Plastihkkanuoskkat leat šaddi birashástalus čáziid dikšumis. Das mo plastihkkanuoski oidno birrasa dilis, ii leat meroštallojuvvon čáhceásahusas, muhto plastihkkanuoskki dollojuvvo stuorra uhkkin čáhcebirrassa dillái. Eallit sáhttet jápmit, dasgo dat borret dan dahje báhcet gitta earáide ruskkaide. Plastihkas sáhttet leavvat maiddái birasmirkkut, bakterat ja vieris ja vahátlaš ealánat.

Finnmárkkus lea guhkes riddu, gosa plastihkkanuoskkat fievrasi mángga eará riikkas ja meara doaimmain. Finnmarkkus ja Barentsábis hálldašit guolásteapmái laktáseaddji bázahusat¹². Govdu bázahusat sáhttet fievrasi mearrárvnnjiid mielde guhkes mátkkiid ja gávdnot guhkes mátki duohken álgosajis. Ovddit plánaáigodagas SALT gárvvistii earenoamáš diehtoraportta, mas govviduvvo guovllus gávdnon meara plastihkkanuskkiid gálduid, váikkuhusaid ja vuostedoaimbajuid¹³.

Plastihkkanuskkiid mearri sáivačázis ii leat kártejuvvon nu dárkilit, muhto ođđasut dutkamušat čujuhit, ahte jogaid čázis sáhtta gávdnot fuomášahtti valjis makro- ja mikroplastihka. Jogain mat leat eanadoalu, industriija ja čoahkkebáikkiid/gávpogiid lahka lea áicojuvvon eanet plastihka. Olles riikka guoskevaš jagis 2024

Kuva 13: «Stuorračorgen»-kampánja Kinaroddenis geassit 2020. Vuollee 1000 mehtera riddoavádagas čorgejedje 34 tonna nuskkiiid. Fidnu álgaga dahkki lei SALT (Čuovgagovva: SALT).

ollašuhhton dutkamušas Goadaidjávrjogas Máttá-Várjjagis ledje nubbin eanemus plastihkkanuoskkat Norggas. Jogat sáhttet doaimmat beaktilis plastihkkanuskkiid fievrridanfávlin riddui.

4.11.2 Dálkkádatnuppástusat

Dálkkádatnuppástusain čáhci lea dehálaš dahkki, ja measta buot váikkuhusat, mat leat áššáigullevaččat čáhceásahusa dáfus, šaddet olbmo doaimmaid dagahan dálkkádatnuppástusain. Dalle go dálkkádat rievda jođánit, sáhtta leat váttis earuhit 'dábálaš' váikkuheaddjiid čuovvumušaid dain, mat dálkkádatnuppástusa dagahit. Dat sáhtta dagahit váttisvuodaid váikkuhusaid analyseremis ja doaimmaplánaid gárvvisteamis.

Lea jáhkehahtti, ahte dálkkádatnuppástusa njuolgo váikkuhusat, dego temperatuvrra rievdadusat ja golganmearrevuogádat man čázadagaid rievdan arvedilit leat rievadan, bohtet váikkuhit čáziid ekosystemaide. Dan galgá vuhtiiváldit go árvvoštallat dili, váikkuhusaid ja goas doaimbajuid plánet. Dálkkádatnuppástusa ekologalaš váikkuhusat sáhttet muittuhit earáid olbmo doaimmaid dagahan váikkuhusaid. Hástalussan sáhtta dan dihtii leat vejolaš dálkkádatnuppástusa váikkuhusaid earuheapmi earáin váikkuhusain, maid vuostá plánet doaimbajuid. Lieggasut dálkkádaga ja loktanen temperatuvrraid váikkuhus čáhcebirrassii sáhtta ovdamearkka dihtii muhtumassii muittuhit daid váikkuhusaid go biras šadda liiggás šattolažžan. Lieggasut dálkkádat ja guhkit šaddanbadji dagaha earet eará vuodđobuvttadeami lassáneami jávrriin ja jogain. Dat muittuha viehka olu čuovvumušaid mat bohtet go biras šadda liiggás šattolažžan.

- ¹² s. <https://www.miljødirektoratet.no/forskning/2024/juni-2024/marine-litter-and-microplastics-in-the-barents-sea-2024/>
- ¹³ <https://www.vannportalen.no/sharepoint/downloaditem?id=01FM3LD2QJW4KU37S765BZHSAASC5M6TRC>
- ¹⁴ [NORCE vitenarkiv: Plast i norske elver \(unit.no\)](#)

Vai sáhttit dahkat juoidá earáide váikkuhusaide, maid vuostá lea vejolaš dahkat doaibmabijuid, lea dehálaš máhttit earuhit dálkkádatnuppástusa váikkuhusaid earáin olbmo doaimmaid dagahan váikkuhusain.

Dehálaš ovdehus dasa, ahte lieggasut dálkkádaga váikkuhusaid sáhtta earuhit earáin váikkuhusain, lea diehtit doarvái olu dálkkádatnuppástusa earenoamáš váikkuhusain. Buoremus vuohki diehtit, lea fuolahit das, ahte gávdnojit čuovvunbáikkiid, gos leat unnán dahje eai ollege earát váikkuhusat. Čáhceásahusa mielde galgá vuodđočuovvumis geavahit dákkáraš čuovvunbáikkiid, ja vuodđočuovvuma mihttomearrin lea ee. čielggadit guhkes áigegaskka rievdadusaid ja viiddis (widespread) olbmo doaimmaid váikkuhusaid čázadagain. Guhkes mihtidanráidduid analysa dákkáraš veardidanbáikkiin dahká vejolažžan dálkkádatnuppástusa váikkuhusaid earuheami earáid váikkuhusaid čuovvumušain.

Dálkkádatnuppástusaid njuolgo váikkuhusat ja doaimmat dálkkádatnuppástusaide vuogáiduvvamii sáhttet váikkuhit nubbi nubbái. Dat guoskkahit ovdamearkka dihtii čáhcefámu buvttadeami rievdadusaid, maid mihttomearrin lea geahpedit šaddovistegássaid luoittuid energijabuvttadeamis, dahje rievdadusaid eanadoalu geavadiin vástádussan dálkkádatnuppástusaide. Dán sullasaš doaimmain dálkkádatnuppástussii vuogáiduvvamii sáhttet leat fuomášahtti váikkuhusat jogaid vuolleosiin, ja váikkuhusaid sturrodat lea sorjavaš das, makkáraš dálkkádaga oažžut boahttevuodas.

Čáhceásahusa ollašuhtti barggu čáziiddikšunplánain gáibiduvvo integrerejuvvon eana- ja čáhceekosystemaid dikšuma, main buot doaimmaid čázadatguovllus árvvoštallojuvvo čázadaga vuolleoasi váikkuhusaid hárrái. Áigodatlaččat dáhpáhuvvi plánenproseassa ráhkada baicce buorre vuoddu vuogáiduvvi dikšui, mas sáhttit vuhtiiváldit dálkkádatnuppástusaid, maid mii diehtit leat boahtimin, muhto maid ovttaskasáššit leat eahpesihkkarat. Dasto sáhttit čuovvovaš plánenháve geavahit ođasmahtton dieđu.

Oanehis čoahkkáigeasu vuorddehahtti dálkkádatnuppástusain ja Finnmárkku fylkkagiella dálkkádathástalusain sáhtta lohkat dás [klimaprofil for Finnmark](#).

Govva 14: Govva Láiráfierramis Dollejogas čáhcečohkiidemis Finnmárkku čáziiddikšunguovllus suoidnemánus 2024. Njirran lea dahkan joga roggái buođu, mii oidno gova olgeš ravddas. Njirramiid ja erošuvnna jáhkehahttivuohta lassána dálkkádatnuppástusaid dihtii. Govva: Jan-Viggo Pettersen.

4.12 Dálkkádatnuppástusaide vuogáiduvvan ja vejolaš váikkuhusat čáhcebirrasii

Dálkkádatnuppástusaide vuogáiduvvan veahkeha suodjalit čáhcebirrasa, muhto lea maiddáa várra das, ahte doaibmabijuin sáhttet leat negatiivvalaš váikkuhusat ekologalaš ja kemijjalaš dillái.

Barggus dálkkádahkii vuogáiduvvamii lea dehálaš deattuhit luonddu iežas návcca geahpedit dálkkádatnuppástusaid váikkuhusa. Ovdamearkka dihtii čáhcebirrasis, gos leat unnán olbmo váikkuhusat, lea lunddolaš fápmu mii buhtista čázi, goahcá erošuvnna ja eastada dulvvi ovddalgihtii. Čázádagas, gos leat dahkkojuvvon stuorra fysalaš rievdadeamit, lea dehálaš addit johkii eanet saji, rahpat giddejuvvon ádjagiid jed. Nuppe láhkai go dábálaš doaimmat dálkkádahkii vuogáiduvvamii, mat vuodđuduvvet fysalaš ja tehnikkalaš doaibmabijuide, addet lunddolaš čovdosat positiivvalaš lasseváikkuhusaid luonddu mánnggahámatvuhtii, lagašbirrasii ja álbmotdearvvašvuhtii.

5 Servodaga gárggiideapmi ja plánejuvvon doaibmabijut, mat sáhttet váikkuhit čáhcebirrasii

Servodaga gárggiideapmi, boahttevuođa doaimmat ja plánejuvvon doaibmabijut sáhttet dagahit ođđa dahje rievdan váikkuhusaid čáhcebirrasii, mas sáhttet leat čuovvumušat dasa, gos ja goas sáhttit olahit birasmihhtomeriid.

Finnmárku lea fylkkagiella, gos leat valjis luondduvárit. Árbevirolaččat guolásteapmi lea leamašan stuorimus ja deháleamos ealáhus ovttas boazodoaluin ja eanadoaluin. Ođđa gárggiideapmi ja dárbu geasuha Finnmarkkus earálágan fápmo- ja ealáhusdoibmiid. Dát leat fámut, main sáhttet leat stuorra váikkuhusat Finnmarkku ekonomalaš, servodatlaš ja álbmotlaš gárggiideapmái, muhto mat seammaígásaččat sáhttet váikkuhit čáhcečohkiidemiide ja oažžut mearkkašumi čáhcebirrasa dillái.

Ruvkedoaibma

Guovlluin, main lea ovddeš, dáláš dahje plánejuvvon ruvkedoaibman, lea alla konfliktheadási dan hárrái, sáhttago bargosajiid dárbu bealuštit ruvkedoaibmaid váikkuhusaid luonddubirrasii. Ruvkedoaibman ja rokkanasaid vurken šaddadit ruossalasvuođaid luonddu- ja birassuodjalanintreassain, álgobuvttadeapmi intreassain, dálodoalločázi skáhppomis ja biebmodorvvolašvuođain ja earáin oassebeliin, maid luoittut sáhttet guoskkahit.

Mearragilvin

Mearragilvima šaddanpotensiála sáhtta dagahit buvttadeami lassáneami fuomášahtti olu ja viidasut guovlluid geavaheami bidjanbáikin. Našuvnnalaš oktavuođas Finnmarkku dollojuvvo fylkkagiellan, gos mearragilvima šaddanpotensiála lea stuorimus. Das sáhtta leat mearkkašupmi čáhcebirrasii dan láhkai, ahte luoittut lassánit lágádusaid lagašbirrasis, njoammunvárra lassána, gilvvaguolit gárgidit ja luossaluhtehasat čoggojit eanet.

Olju ja gássa buvttadeapmi

Oljo- ja gássagávdnosat mielváikkuhit dasa, ahte Finnmarkkus leat nana oldehagat oljo- ja gássasuorggi industriija ovddideapmái. Ovdáneapmi sáhtta dagahit fanasjohtolaga ja hámmaniid doaimmaid lassáneami, mii buktá mielddis lasi nuskkiiid ja fysalaš rievdadusaid riddoavádahkii. Lassin lea várrá oljoluoittuin ja lihkohisvuođain earet eará oljofievrrideami, olju ođđasit lástema ja eará mearrafievrrideapmi oktavuođas.

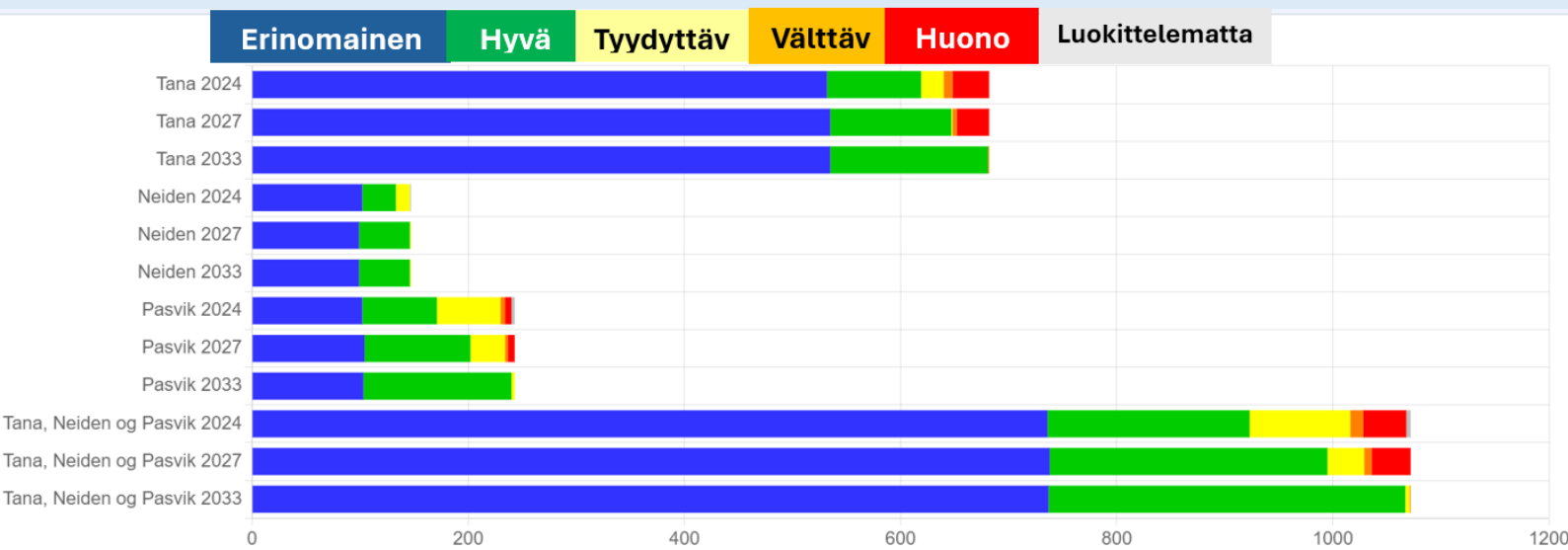
Energijja

Boahttevaš jagiin dárbu energijabuvttadeami lasiheamis ja Norgga energijavuogádaga njuovžilvuođas stuorra (Guhkes áigegaskka energijamárkananalysa, NVE). Danin sáhtta ee. lasihit čáhcefámu huksema ja nu váikkuhusa čáhcebirrasii. Boahteáiggis NVE joatkigohtá barggus boarrásut čáhcefápmoadoibmanlobiid eavttuid dárkkisteapmin, goas ođđa doaibmabijut birasmihhtomeriid olaheapmái sáhttet dagahit muhtun veardde energijabuvttadeami geahppáneami.

5 Mielddus

Govva 15: Birasmihttomeriid olaheami dilli oidno gurgadasas 2024. Gurgadasat

Tavoitteiden saavutuksen tilanne ja odotetut parannukset ympäristössä seuraavalla suunnitelmakaudella
Tenon-Näätämöjoen-Paatsjoen vesienhoitoalueella

2027 ja 2933 čájehit vuorddehahti birrasa buorráneami, jos doaibmabijut ollašuhthtojit ja jos ođđa váikkuhusat eai fuonit birrasa dili.

Mihttomeriid olaheami dilli ja vurdojuvvon buorideamit birrasis čuovvovaš Plánaáigodagas Deanu-Njávdáma-Báhčaveaji čáziiddikšunguovllus.

Earenoamáš – Buorre – Duđahahtti – Dohkkehahtti – Fuotni - Klassifiserekeahtes